

ШАФРАН ГЕЙФЕЛІВ

Crocus heuffelianus Herb. (*C. banaticus* Heuff., nom. illeg.; *C. vernus* auct. non (L.) Hill, p.p.)

Родина Півникові — Iridaceae

Природоохоронний статус

Неоцінений.

Наукове значення

Карпатсько-балканський монтанно-альпійський вид на пн.-сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Сх. та Пд. Карпати, Балкани. В Україні — Карпати (усі висотні пояси), Передкарпаття, Прут-Дністровське межиірччя (Хотинська височина), Зх. Поділля. Адм. регіони: Вл, См, Льв, Ів, Тр, Зк, Чц, Хм, Вн, Од.

Чисельність та структура популяцій

Утворює багаточисельні, великі за площею, здебільшого повночленні популяції. Переважна більшість популяцій характеризується лівостороннім віковим спектром. Частка ювенільних та іматурних особин у популяціях у кілька разів більша за частку генеративних. Просторова структура слабкодіфузна. Максимальна щільність популяцій становить 20–100 особин на м².

Причини зміни чисельності

Як декоративна рослина інтенсивно зривається на букети, викопується для продажу та пересадки на присадибні ділянки. В околицях міст потерпає від надмірної рекреації. На межі ареалу зазнає негативних впливів у зв'язку з освоєнням характерних для виду екоотопів.

Умови місцезростання

У рівнинних, передгірських та середньогірських місцевостях приурочений переважно до лісових фітоценозів, у високогір-

ських — є компонентом лучних угруповань. Оптимум поширення виду в угрупованнях класів *Juncetea trifidi*, *Calluno-Ulicetea*, *Molinio-Arrhenatheretea*, *Quercu-Fagetea*. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Геофіт. Багаторічна трав'яна рослина 10–19 см заввишки. Бульбоцибулина округла, 10–12 мм завширшки, трохи сплюснута зверху та знизу, вкрита темно-коричневою тунікою, утвореною сухими лускоподібними низовими листками. Листки (2–3 шт.) 2–7 мм завширшки, лінійні, 8–17 см завдовжки, з загорнутими краями та сріблястою смужкою по осі вздовж усього листка. Квітки поодинокі. Оцвітину фіалкового кольору, проста, віночкоподібна, 9–13 см завдовжки. Цвіте у березні–квітні.

Флодоносить у травні–липні. Плід — тригнізда коробочка. Розмножується насінням, рідше бульбоцибулинами. Розповсюдження насіння відбувається шляхом автохорії та мірмекохорії.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняють на території Карпатського БЗ, «Медобори» та ПЗ «Горгани», Карпатського, «Синеvir», «Вижницький», «Подільські Товтри», «Сколівські Бескиди» НПП та низки заказників, пам'яток природи і заповідних урочищ. Заборонено збирання витоптування, організацію нових місць рекреації, надмірний випас, викопування бульбоцибулин.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Культивують у ботанічних садах.

Господарське та комерційне значення

Декоративне.

Основні джерела інформації

Каталог раритетного біорізноманіття заповідників і національних природних парків України, 2002; Комендар, Неймет, 1980; Мельник, 2000; Мигаль 2001, 2002; Чорней, Буджак, Токарюк, 2000; Mihaly, Kricsfalusy, 1997.

Автори: А.В. Мигаль, І.І. Чорней
Фото: Л.Я. Нагорна, А.П. Слоневський (вставка)

